

สอนคัดไทย กิจกรรมการวาดภาพ กิจกรรมการปั้นและการเล่นดินเหนียว พร้อมกันนี้ยังเป็นการตอบสนองพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาและทฤษฎีการสอนของ Bruner (อ้างถึงในเทพ พังงา, 2537) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ 3 วิธี ดังนี้

1.1 เรียนรู้ด้วยการกระทำ ได้แก่ การเรียนรู้ในรูปของการยึดจับวัตถุมากกว่าที่จะใช้ความคิดหรือจินตนาการ เด็กเล็กๆ มักจะการเรียนรู้วิธีนี้ ซึ่งแทบจะเป็นวิธีเดียวที่เด็กในขั้น Sensori Moter ของ Piaget สามารถเรียนรู้ได้ อย่างไรก็ตามผู้ใหญ่มักจะใช้การเรียนรู้วิธีนี้เมื่อต้องการเรียนรู้ทักษะการเคลื่อนไหวที่ซับซ้อน เช่น กิจกรรมการเต้นรำ ครูสามารถจะส่งเสริมให้นักเรียนใช้การเรียนรู้วิธีนี้ได้โดยการสาธิต

1.2 เรียนรู้ด้วยภาพ เกี่ยวข้องกับการใช้ภาพหรือภาพในใจ การเรียนรู้วิธีนี้เพิ่มความสำคัญมากขึ้นเมื่อเด็กอายุมากขึ้น และต้องการเรียนรู้โมติหรือหลักที่ยากแก่การสาธิต ครูผู้สอนสามารถส่งเสริมการเรียนรู้วิธีนี้ได้โดยการเสนอรูปภาพที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหา การเรียนรู้ด้วยภาพมีประโยชน์อย่างมากสำหรับเด็กในวัย Preoperation และ Concrete Operational ตามทฤษฎีพัฒนาการของ Piaget (เทพ พังงา, 2537)

1.3 เรียนรู้ด้วยสัญลักษณ์ เป็นวิธีการที่แพร่หลายที่สุด มีประโยชน์และประสิทธิภาพมากสำหรับนักเรียนที่กำลังจะผ่านพัฒนาการขึ้น Concrete Operational ไปสู่ Formal Operational ได้แก่การเรียนรู้โดยใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน ภาษาเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญซึ่งเป็นกระบวนการการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การได้รับรู้ จดจำความรู้ และเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่ใช้ภาษาทั้งสิ้น

2. เด็กเกิดการเรียนรู้โดยกิจกรรมที่หลากหลาย จะเป็นสิ่งตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล

กิจกรรมที่ 5 การสรุป การประเมินผลงาน ทบทวน และการสอนซ่อมเสริม

5.1 กิจกรรมการสรุปและประเมินผล

ในตอนปลายสัปดาห์ตามแนวดำเนินการสอนของธรรมนูญการสอนอ่าน จำเป็นต้องประเมินผลการเรียน ซึ่งเป็นขั้นตอนในการสรุปและประเมินผลงาน ดังนี้

1) จัดแสดงผลงานต่างๆ ของเด็กผู้เรียนที่ได้ปฏิบัติมาแล้ว เช่น วาดภาพ ผลงานการปั้น การประดิษฐ์ การคัดไทย การเขียนและอื่นๆ ในการจัดแสดงผลงานควรให้เด็ก ๆ ร่วมกันจัดและควรส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสตกแต่งและปรับปรุงผลงานของตน

2) ทบทวนกิจกรรมการอ่าน ได้แก่ อ่านแผนภูมิอ่าน อ่านแผนภูมิประสบการณ์ สมุดผสม

คำ ของเลื่อนผลมคำ อาจจัดให้ฝึกทบทวนเป็นกลุ่มๆ หมุนเวียน มุ่งให้กลุ่มรับผิดชอบให้นักเรียน ช่วยตัวเอง

3) ทบทวนกิจกรรมการแสดงออกต่างๆ เช่น ขับร้อง การเล่นเกมต่างๆ ที่ฝึกมาแล้ว รวมทั้งการแสดงประกอบนิทานและอื่นๆ

4) ตรวจสอบผลการเรียนการสอนของครูโดยการสังเกต ประเมินจากผลการทบทวน การอ่านแล้วนำเด็กอ่อนมาจัดกลุ่มเพื่อสอนซ่อมเสริม เพื่อช่วยเหลือเด็กที่เรียนอ่อนให้อ่านได้ โดยใช้เครื่องช่วยอ่านและสื่อการอ่านให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน และได้รับกำลังใจ และแรงเสริมจากครูผู้สอนให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

ในการประเมินผลงานนี้ครูจะสังเกตผลการเรียนการสอนได้จากเด็กผู้เรียนอันเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้ปรับปรุงการสอน การจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อพัฒนางาน ด้านการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.2 กิจกรรมการสอนซ่อมเสริม

การสอนซ่อมเสริมเป็นงานสำคัญด้านหนึ่งที่ครูจะใช้วิธีการต่างๆ หรือเรียกว่า ยุทธศาสตร์ ในการช่วยเหลือให้เด็กที่มีความสามารถในการอ่านไม่ดีพอให้สามารถเรียนอ่านได้ดีขึ้น ตามกำลัง และโอกาสที่เด็กผู้นั้นจะเป็นไปได้ แต่การสอนซ่อมเสริมเป็นการแก้ไขความพร้อม การทบทวน หลักเกณฑ์ ฝึกทักษะในการอ่านโดยใช้สื่อทั้งแบบเรียนและวัสดุอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนอ่านได้ง่ายมากขึ้น มีกำลังใจที่จะอ่าน

บันลือ พุกษะวัน (2534) ได้กล่าวถึงหลักในการสอนซ่อมเสริมว่า ใช้วิธีการให้ความช่วยเหลือให้เด็กผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จในการอ่านโดยเป็นไปตามความสามารถของผู้เรียน

การสอนซ่อมเสริมหรือช่วยเหลือแก้ไขแบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ

1. การช่วยเหลือแก้ไขในระยะพัฒนาความพร้อมในการอ่าน ซึ่งแก้ไขได้โดยการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นเกม การเล่น การขับร้อง เกมแข่งขันเป็นตัวนำในการฝึก และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ รูปแบบและเครื่องมือการตรวจสอบความพร้อมในการอ่าน ใช้ในการตรวจสอบเพื่อพัฒนาความพร้อมให้เกิดในตัวนักเรียน

2. การช่วยเหลือแก้ไขในระยะที่เริ่มต้นอ่าน โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการช่วยเหลือคือ บัตรคำประกอบภาพที่มีรอยตัดต่อช่วยการอ่าน ส่งเสริมให้อ่านสมุดผลมคำ โดยนำไปอ่านทบทวน ที่บ้าน ส่งเสริมให้เรียนอ่านและเขียนควบคู่กัน ใช้วิธีสะกดตัวช่วยในการอ่านไล่คำใหม่ หรืออาจทำได้โดยใช้หนังสือที่มีภาพประกอบมีเรื่องอ่านหลายลักษณะ เช่น นิทานเสริมทักษะการอ่าน เป็นต้น

3. การช่วยเหลือในระดับขั้น ป.3-4 เป็นการช่วยเหลือที่ยากมากขึ้น หลังจากที่เด็กได้รับ

การเลื่อนชั้นให้สูงขึ้น ปัญหาและสาเหตุของการอ่านยืมนักกว้างขวางออกไป ซึ่งต้องทำการทดสอบหาจุดบกพร่องให้พบเพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง เช่น เด็กอาจบกพร่องในขั้นการผันวรรณยุกต์ หรือการใช้วรรณยุกต์ ควรแก้ไขในการผันวรรณยุกต์ของเด็ก เป็นต้น

วิธีการสอนซ่อมเสริมทั่วไป ทำได้ดังนี้ (บันลือ พุกษะวัน, 2534)

1) เมื่อไม่ต้องการให้เด็กเสียกำลังใจควรสอนในขณะที่เรียน เป็นรายบุคคลหรือแยกกลุ่มก็ได้ ไม่ควรใช้นอกเวลาเรียน ทั้งนี้เนื่องจากเด็กจะเข้าใจว่าตนถูกทำโทษและไม่สนใจที่จะรับการซ่อมเสริม

2) เมื่อตรวจพบจุดอ่อน จุดบกพร่องแล้วจำเป็นต้องพิจารณาเลือกอุปกรณ์ หนังสือ ที่ใช้สอนซ่อมเสริมให้เหมาะสม

3) เด็กควรได้รับการช่วยเหลือโดยการใช้เครื่องช่วยอ่านหลายรูปแบบ

4) ครูควรแนะนำเคล็ดลับหรือหลักเกณฑ์การอ่านเบื้องต้นและใช้ประโยชน์ให้ได้

5) ให้ความอบอุ่น กระตุ้น ทำท่ายให้อยากเรียน อยากฝึก

6) แสดงให้เห็นความก้าวหน้าของตนเอง โดยไม่เปรียบเทียบกับเด็กอื่นๆ เพื่อให้รู้และภูมิใจในความสามารถของตน

7) ติดต่อผู้ปกครองให้รับทราบถึงปัญหาเพื่อขอความร่วมมือ

8) ในการเรียนร่วมกับกลุ่มใหญ่จะต้องหาทางให้เด็กประสบความสำเร็จ ไม่วิชาใดก็วิชาหนึ่ง หรือเลือกกิจกรรมใดมากล่าวยกย่องเพื่อให้เพื่อนๆ ได้ยอมรับเด็กเรียนอ่อน

9) ควรให้เลือกอ่านหนังสือที่ตนชอบ

การสอนซ่อมเสริมเป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนจะต้องช่วยเหลือเด็กผู้ประสบปัญหาในการอ่าน นับตั้งแต่เริ่มอ่านบทเรียนแรก เพื่อจะช่วยเหลือแก้ไขได้ตรงจุด ซึ่งลักษณะปัญหายังไม่ซับซ้อน แก้ไขได้ง่าย และสนองความต้องการของเด็กได้ดีกว่าปล่อยไว้

เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมในชั้นที่ 5 คือการสรุป ประเมินผลงาน ทบทวน และการสอนซ่อมเสริมแล้ว นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ ดังนี้ (ฉัตรเจลา ตริแดงน้อย, 2539)

1. นักเรียนสามารถจำเนื้อหาที่เรียนไปแล้วได้ดีขึ้น อันเนื่องมาจากการฝึกซ้ำหลังจากเกิดการเรียนรู้และการทบทวน ซึ่งการทบทวนไม่จำเป็นจะเป็นการทบทวนทางวาจา หรือทบทวนในใจล้วน แต่ช่วยเสริมความจำทั้งนั้น เพราะ

1.1 ช่วยให้ค้นพบสิ่งที่จำยากซึ่งจะเพิ่มความพยายามและ มีเวลามากขึ้น

1.2 การได้ทราบระดับของความสำเร็จจะช่วยให้เกิดแรงจูงใจในทันทีทันใด

1.3 การทบทวนเป็นการฝึก ช่วยป้องกันการลืม

- 1.4 การทบทวนเป็นข้อมูลย้อนกลับ ช่วยให้ครูสามารถทราบว่านักเรียนเข้าใจหรือไม่
- 1.5 การทบทวนช่วยให้นักเรียนรู้หลักในการจำ ซึ่งสามารถจะนำไปใช้ได้ภายหลัง
2. นักเรียนสามารถตรวจสอบความรู้และความก้าวหน้าของตนได้
3. นักเรียนเกิดการแข่งขันและการร่วมมือ ซึ่ง เทพ พังงา (2537) กล่าวว่า โดยทั่วไปการเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะตัว แต่การจัดกิจกรรมในชั้นของการจัดแสดงผลงานของนักเรียนที่ได้ปฏิบัติมาเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมมือกระทำงานหรือกิจกรรมร่วมกัน นักเรียนจะเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความเป็นมิตร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2.3.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามรูปแบบธรรมนูญการสอนอ่าน

สมบัติ ตัญตรัยรัตน์ (2531) ได้เสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนตามธรรมนูญการสอนอ่าน ไว้ดังนี้

ธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 1 อ่านให้รู้เรื่อง

ธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 2 ใช้ประโยชน์จากการอ่าน

กิจกรรมการสอน

1. สนทนาเรื่องราวจากภาพในแผนภูมิการอ่าน
2. ค้นหาคำใหม่ ทายคำจากแผนภูมิการอ่าน
3. เดาเรื่องหรือเดาใจความจากประโยค
4. อ่านบัตรคำประกอบภาพ
5. เรียนรู้ความหมายของคำใหม่ในบทเรียน
6. ฝึกอ่านแผนภูมิการอ่าน
7. เทียบคำใหม่หรือแถบประโยคกับข้อความในแผนภูมิ
8. ฝึกคัดลอกแผนภูมิ
9. ฝึกพูดตามบทสนทนาในเนื้อเรื่อง
10. แสดงบทบาทสมมติประกอบเรื่อง
11. อภิปรายถึงสาระหรือประโยชน์จากการอ่าน

สื่อการสอนที่ใช้ในขั้นนี้ได้แก่ บัตรคำประกอบภาพ บัตรคำ แถบประโยค แผนภูมิการอ่าน ฯลฯ

ธรรมนูญการสอนอ่าน ขั้นที่ 3 ขยายประสบการณ์ (มุ่งให้ผู้เรียนอ่านออก)

วิธีที่ 1 การเพิ่มคำศัพท์

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ฝึกอ่านแผนภูมิการอ่าน เพื่อให้นักเรียนได้อ่านคำเพิ่มขึ้น และได้แนวทางสรุปหลักการอ่านตามอักขระวิธี

2. ค้นหาคำที่อ่านออกจากหนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสือพิมพ์
3. วาดภาพแสดงความหมายของคำหรือประโยค
4. ฝึกแต่งประโยคจากคำที่กำหนดให้
5. เล่นเกมฝึกทักษะทางภาษา เช่น เกมเสียงเหมือน แข่งขันเขียนประโยค
6. ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนา และทบทวนการเรียนรู้คำใหม่ เช่น อ่านสมุดผสมคำ ทำ

พจนานุกรม

สื่อการสอนที่ใช้ ได้แก่ แผนภูมิแจกคำ หนังสืออ่านประกอบหรือหนังสือส่งเสริมการอ่าน สมุดผสมคำ วงล้อคำ ซองเลือนคำ เกมฝึกทักษะทางภาษาต่างๆ แบบฝึกทักษะทางภาษา

วิธีที่ 2 ทำแผนภูมิประสบการณ์ (มุ่งนำคำที่เรียนไปใช้ประโยชน์)

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ฝึกให้นักเรียนพูดเล่าเรื่องจากประสบการณ์ของตน ครูอาจกำหนดหัวข้อของการเล่าเรื่องให้ เช่น เล่าเรื่องจากประสบการณ์ในการเดินทางไกล การเจ็บป่วยของตน ความประทับใจ
2. ครูนำคำที่ได้ก่อกำเนิดหรือเล่าเรื่องมาเขียนเป็นประโยคบนกระดานดำ
3. ลำดับข้อความเหล่านั้นให้เป็นเรื่องราว และมีประโยคสรุปเรื่อง
4. ฝึกอ่านเขียนข้อความที่ช่วยกันเขียนนั้น

สื่อการสอนที่ใช้ได้แก่ คำศัพท์จากบทอ่านและแผนภูมิแจกคำ กิจกรรมทางภาษา เช่น การเล่าข่าว การสนทนาประจำวัน เหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นประสบการณ์ของนักเรียน สภาพแวดล้อมและสภาพการณ์ที่กำหนดให้มีขึ้น

ธรรมเนียมการสอนอ่านขั้นที่ 4 จัดกิจกรรมหลากหลาย (มุ่งให้อ่านเป็น)

กิจกรรมการสอนหลากหลาย หมายถึง การจัดกิจกรรมที่มุ่งประสานสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาษาไทยกับการเรียนในกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ ที่มีเนื้อหาในการใช้คำเกี่ยวข้องกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นการนำผลการเรียนรู้ภาษาไทยไปใช้ประโยชน์ หรือเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ

ตัวอย่างการสอน บทเรียนที่ 1 คำที่ผสมสระอา

คำที่เรียนได้แก่ กา ตา มา ลา ขา หานา ยา ลา อา พา

การนำคำที่เรียนไปทำกิจกรรมสัมพันธ์กับประสบการณ์อื่นๆ

ส.ป.ช. 1. อา ตา ลุง ป้า น้ำ ย่า ยาย เป็นญาติพี่น้อง

- ส.ล.น.
2. ตา เป็นอวัยวะที่ช่วยให้มองเห็น วิธีระวังรักษาดวงตา
 1. ร้องเพลงกา เพลงเยี่ยมญาติ เพลงตามีไผ่ดู
 2. เล่นเกม กาฟักไข่
 3. วาดภาพ กา นา ตา
 4. ระบายสีภาพ ตา ลา ม้า
 5. จริยศึกษา มารยาทในการพบผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย

สื่อการสอนที่ใช้ในชั้นนี้ผู้สอนต้องเตรียมสื่อการสอนที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น กิจกรรมวาดภาพ อุปกรณ์ได้แก่ กระดาษ สี ดินสอ กิจกรรมพับกระดาษ อุปกรณ์ได้แก่ กระดาษ กาว กรรไกร

ธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 5 สรุปผลการเรียน (มุ่งให้เห็นผลการเรียนแก้ไขข้อบกพร่องของตนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์)

กิจกรรมการเรียนมีดังนี้

1. ตรวจสอบผลการเรียนรู้และประเมินผล
2. จัดนิทรรศการแสดงผลงาน
3. จัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมเป็นรายบุคคล
4. บันทึกความก้าวหน้าในการเรียนรู้

สื่อการสอนได้แก่ ผลงานของนักเรียนทุกคนที่ทำมาตั้งแต่เริ่มเรียนในบทนั้นๆ จัดทำผลงานเสริม เช่น ป้ายนิเทศ กระดาษทราย หุ่นจำลอง ฯลฯ

2.3.5 สื่อการสอนตามรูปแบบธรรมนูญการสอนอ่าน

2.3.5.1 ประเภทของสื่อที่ใช้ในแต่ละขั้นตอนการสอน

สมบัติ ตัญตริยรัตน์ (2531) ได้กล่าวถึงสื่อที่ใช้ในกิจกรรมการสอนตามรูปแบบธรรมนูญการสอนอ่าน ดังนี้

1. ธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 1 อ่านให้รู้เรื่อง และ ธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 2 ใช้ประโยชน์จากการอ่าน สื่อการสอนประกอบด้วย บัตรคำประกอบภาพ บัตรคำ แถบประโยค แผนภูมิการอ่าน ฯลฯ

2. ธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 3 การขยายประสบการณ์ทางการอ่าน วิธีที่ 1 การเพิ่มคำศัพท์ สื่อการสอนประกอบด้วย

- แผนภูมิแจกคำ
- หนังสืออ่านประกอบหรือหนังสือส่งเสริมการอ่าน

- สมุดผสมคำ วงล้อคำ ของเลื่อนคำ
- เกมฝึกทักษะทางภาษา
- แบบฝึกทักษะทางภาษา

วิธีที่ 2 การทำแผนภูมิประสบการณ์ (มุ่งการนำคำที่เรียนไปใช้ประโยชน์) สื่อการสอนประกอบด้วย

- คำศัพท์จากบทอ่านและแผนภูมิแจกคำ
- กิจกรรมทางภาษา เช่น การเล่าข่าว การสนทนาประจำวัน
- เหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นประสบการณ์ของนักเรียน
- สภาพแวดล้อมและสภาพการณ์ที่กำหนดให้มีขึ้น

3. ธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 4 จัดกิจกรรมหลากหลาย สื่อการสอนต้องเตรียมให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น กิจกรรมวาดภาพ อุปกรณ์ได้แก่ กระดาษ สี ดินสอ ยางลบ กิจกรรมพับกระดาษ อุปกรณ์ได้แก่ กระดาษ กาว กรรไกร เป็นต้น

4. ธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 5 สรุปบทเรียน สื่อการสอน ได้แก่ ผลงานของนักเรียนทุกคนที่ทำมาตั้งแต่เริ่มบทเรียน แบบบันทึกการอ่าน เป็นต้น

2.3.5.2 หลักการ แนวคิด และการสร้างแผนภูมิการอ่าน

สื่อการเรียนการสอนที่ดีว่าจำเป็นและสำคัญมากในการสอนตามธรรมนูญการสอนอ่าน คือ แผนภูมิการอ่าน ซึ่งมีหลักการ แนวคิด และวิธีการสร้างดังต่อไปนี้

บันลือ พฤชะวัน (2534) กล่าวว่า แผนภูมิการอ่านมุ่งผลิตขึ้นเพื่อฝึกทักษะในการอ่าน ซึ่งเปรียบได้ดั่งหนังสือเรียนแผ่นเดียว อันอาจสะสมและพัฒนาขึ้นเป็นหนังสือเรียนได้

แผนภูมิการอ่านเป็นสิ่งที่ครูได้พัฒนาบทเรียนที่จะนำมาใช้สอน นำไปสู่กิจกรรมที่ครูได้วางจุดประสงค์แห่งการสอนแต่ละบทเรียนไว้ แผนภูมิการอ่านควรจะเป็นเรื่องราวที่มีภาพประกอบ มีคำแม่บทที่จะนำเด็กไปสู่จุดประสงค์แห่งการอ่านตามขั้นตอนที่ครูวางแผนการสอนไว้ โดยวิธีการคัดเลือกคำมาเป็นประโยค เรื่องราวสั้นๆ ให้เด็กผู้เรียนได้สนใจ เหมาะกับพื้นฐานประสบการณ์ของนักเรียน

จุดมุ่งหมายในการสร้างแผนภูมิการอ่านมีดังนี้ (บันลือ พฤชะวัน, 2534)

1. ต้องการที่จะพัฒนาบทเรียนในหลักสูตรและแผนการสอนมาใช้สอน ในเชิงปฏิบัติจริง และให้การสอนเด่นชัด
2. เพื่อเป็นสื่อดึงดูดความสนใจของเด็กมาสู่กิจกรรมตามวัตถุประสงค์ในการสอนที่วางไว้
3. เพื่อให้เด็กเห็นภาพพจน์และเกิดมโนทัศน์ในความรู้ ประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่

ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ อย่างแจ่มแจ้ง

4. เพื่อให้เป็นสื่อการสอนในการนำการเรียนรู้ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน (Priority and Sequence) และเกิดความสะดวกทั้งการดำเนินกิจกรรม ทบทวนการเรียนรู้ และการประเมินผล การเรียนรู้ต่างๆ

5. เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน เน้นจุดสำคัญหรือมโนทัศน์อย่างมีประสิทธิภาพ
หนังสือ พุททชะวัน (2534) ได้กล่าวถึงลักษณะของแผนภูมิการอ่านที่ดีว่าควรมีลักษณะ
ดังนี้

1. มีรูปแบบเหมาะสมกับจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็ก มีขนาดใหญ่ สามารถมองเห็นได้
ชัดเจนทั่วถึง

2. เรียงรวบรวบแผนภูมิ อยู่ในความสนใจของเด็ก

3. มีสีสัน ไม่ขัดกับสายตาและจิตใจของเด็ก

4. ตัวอักษร ข้อความและภาพ มองเห็นได้ชัดเจนทั้งห้องเรียน

5. เนื้อหาการเสนอแผนภูมิเหมาะสมกับพื้นฐาน ประสบการณ์และวัยของเด็ก กล่าวคือ

- เนื้อเรื่องง่ายและอ่านได้รวดเร็ว
- มีถ้อยคำง่ายๆ ที่ไม่ไกลตัวเด็กเกินไป
- ไม่แน่นเกินไป
- ไม่มีเนื้อหายาวเกินช่วงความสนใจ

6. เรียงรวบรวบแผนภูมิมีจุดประสงค์ที่แน่นอนว่า ต้องการสอนอะไร ให้เด็กได้เรียนรู้อะไร
และจะสอนให้เด็กได้เรียนรู้อย่างไร

7. คัดเลือกถ้อยคำจากบทเรียนมาใช้บนแผนภูมิ เช่น

- คำแม่บท (Key word) ที่จะต้องเน้นความถี่
- คำแม่บท ต่างๆ นั้นเหมาะสมที่จะนำไปแจกแจงและผสมคำ
- ทบทวนคำเก่า เพิ่มคำใหม่

8. การดำเนินเรื่องรวบรวบเร็ว พอเหมาะกับช่วงความสนใจของเด็ก เด็กมีโอกาสใช้ช่วง
เวลารว่างจากการฝึกอ่านของตน

9. คำและประโยคในแผนภูมิในแผ่นหนึ่งควรมีปริมาณ ดังนี้

- คำใหม่ในแผนภูมิหนึ่งไม่ควรเกิน 10 คำ
- คำแม่บทที่ต้องการย้ำความถี่ไม่ควรเกิน 6 ครั้ง
- เด็กแรกเรียนควรใช้ประโยคไม่เกิน 6 - 8 ประโยค

- เด็กเริ่มอ่านไม่ควรใช้ประโยคเกิน 9 - 12 ประโยค
- เด็กอ่านได้คล่องแคล่วแล้ว ไม่เกิน 12 - 16 ประโยค

10. แผนภูมิการอ่านอาจสร้างขึ้นเป็นแผนภูมิเดียวหรือแผนภูมิชุด

- แผนภูมิเดียวมีจุดประสงค์เฉพาะเรื่อง มีเนื้อหาสมบูรณ์จบเรื่องในแผนภูมินั้น
- แผนภูมิชุด อาจสร้างได้หลายแผ่น ให้มีเรื่องราวต่อเนื่องกันตามลักษณะ ลำดับและ

ขั้นตอน

- จัดทำที่แขวนและติดตั้งไว้ให้ใช้อ่านได้ง่าย

บันลือ พุททชะวัน (2534) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผนภูมิการอ่าน ดังนี้

1. ช่วยให้เด็กเกิดอารมณ์ร่วมในการอ่านและการเรียนภาษา ซึ่งเป็นผลดีว่าการอ่านตามลำพัง และอ่านในหนังสือเรียน
4. เด็กสามารถอ่านเทียบคำ เทียบประโยค ทบทวนได้เร็ว แม่นยำและเกิดมโนทัศน์ที่ชัดเจน
3. ครูสามารถใช้แผนภูมิเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดกิจกรรมหลายๆ อย่าง
4. เด็กมีโอกาสร่วมกิจกรรมนั้นๆ ด้วยความสนุกสนาน เช่น การสอดแทรกกิจกรรมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับบทเรียนได้เป็นระยะ เด็กได้มีส่วนร่วมในการเรียน (Active learning) เพราะได้แสดงออกอยู่ตลอดเวลา
5. ครูสามารถสังเกตการตรวจสอบการเรียนของเด็กได้ชัดเจน
6. แผนภูมิช่วยให้เด็กที่เรียนช้า เรียนไม่ทัน เสริมการเรียนของตนได้ดี และสามารถส่งเสริมให้กำลังใจเด็กประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่าการใช้แบบเรียนสำหรับอ่าน
7. ประหยัดเวลาในการเรียนการสอน
8. ช่วยสรุปบทเรียนได้ชัดเจน
9. ใช้ประกอบการเรียนภาษา คือ
 - ใช้คำแม่บท เป็นตัวนำ ผูกแจกลูกผสมคำ
 - ผูกเทียบคำอ่านกับหนังสือเรียน
 - นำคำที่แจกลูกมาแล้วเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดกิจกรรม
 - ผูกใช้คำแต่งประโยค และข้อความต่างๆ

หลักในการสร้างแผนภูมิการอ่านสำหรับเด็ก มีดังนี้ (บันลือ พุททชะวัน, 2534)

1. ครูต้องกำหนดจุดประสงค์ในการทำแผนภูมิการอ่านไว้ให้แน่นอน เช่น จะเน้นความสามารถในการอ่านคำใหม่รูปใดรูปหนึ่ง เช่น คำที่สะกดด้วย ง เป็นต้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึง

- พื้นฐานความสามารถในการอ่านของเด็ก ว่าอ่านคำรูปใดและควรฝึกอ่านคำรูปใดต่อ
 - ควรกำหนดคำใหม่ที่จะอ่านว่ามีกี่คำอาจใช้ 4 - 8 คำแล้วแต่ความสามารถของเด็กเอง
 - คำนี้ถึงคำแม่บทที่จะนำไปสู่การแจกลูกได้
2. เลือกเรื่องให้เหมาะสม โดยใช้คำที่เรียนมาแล้วนำไปสู่การอ่านคำใหม่ และควรใช้คำที่เกี่ยวข้องกับรูปธรรมให้มากที่สุด
3. ลองเขียนเป็นเรื่องราวดูก่อนว่ามีข้อความเป็นเช่นไร มุ่งเขียนให้อ่านแล้วสนุก
4. คัดเลือกคำที่จะผูกประโยคตามเนื้อเรื่อง โดยพิจารณาคำเก่ากับคำใหม่ให้ได้สัดส่วนกัน (แทรกคำใหม่ทีละน้อย)
5. คำใหม่ไม่ควรเกิน 10 คำ ในแต่ละแผนภูมิ (ชั้นเริ่มอ่าน) แต่ถ้าเป็นคำในกลุ่มเดียวกัน เช่น ใช้รูปสระ (แมก. กา) เดียวกัน อาจมากกว่านี้ก็ได้
6. พยายามใช้ประโยคสั้นๆ ให้ได้ใจความชัดเจน กระชับรัด และประโยคหนึ่งควรใช้ตั้งแต่ 6-8 คำ พอสละตกแก่การกวาดสายตา และจังหวะในการอ่าน
7. หากทางจะให้มีการซ้ำคำใหม่ คำแม่บทซึ่งควรซ้ำในรูปเดิมไม่น้อยกว่า 6 ครั้ง
8. การซ้ำคำนั้น ควรพยายามซ้ำในส่วนของประโยคเดิมบ้าง มีส่วนที่เปลี่ยนไปบ้าง
9. แผนภูมิหนึ่งๆ ควรมีประโยคไม่มากนัก พอเหมาะกับวัยและความสามารถในการอ่านโดยไม่เบื่อหน่าย
10. รูปแบบสี่เหลี่ยม กระทัดรัด และขนาดประมาณความกว้าง 20 นิ้ว ความยาว 25 นิ้วขึ้นไป
11. ใช้ภาพได้ทุกประเภท อาจเป็นภาพเขียน ภาพถ่ายขนาดใหญ่ ภาพเขียนก็อาจใช้ภาพเหมือน ภาพวิจิตรมีสีสันสะดุดตา ภาพลายเส้น ภาพถ่ายถ้าเป็นภาพสีก็จะเพิ่มความสนใจแก่เด็กมากขึ้น หรืออาจเป็นภาพฉีกก็ได้
12. ภาพการ์ตูนไม่นิยมใช้ในแผนภูมิการอ่าน เช่นเดียวกับการใช้ภาพในหนังสือเรียน แต่ถ้าเป็นแผนภูมิประสบการณ์ก็สามารถใช้ได้กว้างขวาง เพราะดึงดูดความสนใจได้ดี
13. ขนาดตัวอักษร มีลักษณะดังนี้
- หัวข้อเรื่อง (Caption) ต้องเป็นตัวอักษรขนาดใหญ่ ประมาณตั้งแต่ 72 พอยท์ขึ้นไป มีลักษณะตัวหนา มองเห็นได้ชัดเจนในระยะไกล เขียนหัวข้อเรื่องให้น่าสนใจหรือบางแผนภูมิจะเว้นจังหวะหัวข้อเรื่องเพื่อให้เด็กได้อ่านและตั้งชื่อเรื่อง ซึ่งอาจมีบางเรื่องทำได้
 - ถ้อยคำในประโยค ข้อความควรใช้ตัวอักษรขนาดไม่ต่ำกว่า 40 พอยท์ (มองเห็นได้ชัดเจนในระยะประมาณไม่เกิน 10 เมตร)

14. การใช้สีบนแผนภูมิ ควรเลือกใช้สีที่มีความเหมาะสมกับวัยของเด็ก โดยเลือกใช้สีที่สดใสมีชีวิตชีวา และในการฝึกทักษะทางภาษา ควรแยกใช้สีกับตัวอักษร ดังนี้

- คำใหม่ ควรใช้สีแดง (ซึ่งมีประมาณแผนภูมิละไม่เกิน 10 คำ)
- คำเก่า ใช้สีฟ้า น้ำเงิน หรือดำ
- คำค่อนข้างใหม่ ใช้สีส้ม สีแดง
- คำที่นำเสนอใจ ใช้สีเขียว สีม่วง

15. อักษรวิธีบนแผนภูมิ จะใช้พยัญชนะเป็นหลักในการกำหนดปริมาณคำ

16. เรื่องราวบนแผนภูมิมีจุดประสงค์ที่แน่นอน เข้าใจง่ายและชัดเจนไม่ซับซ้อน

2.3.6 การวัดและประเมินผลการสอนตามรูปแบบกระบวนการสอนอ่าน

บันลือ พุกกะวัน (2534) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลตามกระบวนการสอนอ่านจะอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการสอนในขั้นที่ 5 ขั้นการประเมินผล ทบทวน และการสอนซ่อมเสริม ในขั้นนี้ได้แบ่งกิจกรรมเป็น 3 ข้อย่อย ดังนี้

1) การประเมินผล เป็นการนำผลรวมของกิจกรรมสรุปผล ได้แก่ การจัดแสดงผลงาน โดยรวบรวมผลงานที่ได้จัดทำระหว่างเรียนหรือผลงานการฝึก เช่น แบบฝึกหัด ภาพวาด หรืออื่นๆ ที่จัดไว้แต่ละมุม หรือหมวดหมู่ของงานในห้องเรียนมาเป็นแนวทางในการพิจารณาผลการสอน ตรวจสอบผลการเรียนของเด็กว่าเด็กต้องการความช่วยเหลือกี่คน มากน้อยเพียงใด ส่วนตัวครูผู้สอนในด้านการดำเนินการสอนว่าตนเองมีความพอใจหรือไม่พอใจในส่วนใด เพื่อจะได้วางแผนการสอนแก้ไขในสัปดาห์ต่อไป

2) การทบทวน เป็นการประเมินกิจกรรมการสอนที่เคยจัดมาแล้วว่ามีความคล่องตัวมากน้อยเพียงใด โดยในการทบทวนหมุนเวียนเป็นกลุ่มและรายบุคคล

- กิจกรรมการอ่าน อ่านบทเรียน แผนภูมิประสบการณ์ สมุดผสมคำ บทแจกลูก ควรทบทวนหมุนเวียนทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคล
- กิจกรรมเกี่ยวกับการขับร้อง ดนตรี พลศึกษา อาจส่งเสริมให้มีการทบทวน และตรวจสอบการแสดงออกทั้งกลุ่มและรายบุคคล
- ผลงานเกี่ยวกับศิลปศึกษา การประดิษฐ์ต่างๆ รวมทั้งความรับผิดชอบ ความร่วมมือในการรักษาความสะอาด กติกาในห้องเรียน ควรตรวจสอบโดยพยายามยกย่องชมเชยผลงานของเด็ก ส่วนที่จะต้องช่วยเหลือแก้ไขก็จัดการแนะนำเป็นรายบุคคล เป็นส่วนตัว ในกรณีที่มีส่วนที่จะต้องตักเตือนอบรมเป็นการส่วนรวมก็จัดดำเนินการ ทั้งนี้ไม่ควรกระทบกระเทือนจิตใจหรือใช้การดำเนินติเตียน

3. การซ่อมเสริม หมายถึง การช่วยเหลือแก้ไขให้ผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จและมีกำลังใจที่จะเรียนร่วมและอ่านได้ใกล้เคียงกันกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน สิ่งที่ต้องพิจารณาช่วยเหลือส่วนใหญ่จะเป็นความสามารถด้านการอ่าน ฉะนั้นหลังจากกิจกรรมประเมินผลและทบทวนแล้ว ครูก็จะพทราบบว่า เด็กคนใดควรได้รับการช่วยเหลือแก้ไขและช่วยเหลือจุดใด

ข้อที่ควรปฏิบัติในการดำเนินการสอนตามรูปแบบธรรมชาติของการสอนอ่าน

- ต้องดำเนินการช่วยเหลือโดยสอนซ่อมเสริมแก่เด็ก นับตั้งแต่เด็กเริ่มอ่านบทเรียนแรก ทั้งนี้ครูก็รู้จุดที่จะต้องให้ความช่วยเหลือแก้ไขได้ถูกต้อง หากปล่อยไว้นานผู้สอนจะไม่ทราบว่าเด็กมีจุดบกพร่องในเรื่องใด ตอนใด เพราะเรียนมาหลายบท
- การให้ความช่วยเหลือโดยใช้เครื่องช่วยการอ่าน นับตั้งแต่บัตรคำประกอบภาพ บัตรคำประกอบภาพตัดต่อ ประโยคประกอบภาพ เกมจับคู่บัตรคำ สมุดผสมคำและอื่นๆ เมื่อนักเรียนเริ่มอ่านได้บ้าง ครูก็ค่อยลดความช่วยเหลือลง
- พยายามส่งเสริมให้กำลังใจ ชมเชย ด้วยอารมณ์ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส
- พยายามใช้เวลาเรียนช่วยซ่อมเสริม โดยให้เล่นอุปกรณ์ฝึกช่วยตนเองในการอ่าน การเขียน โดยไม่ให้เด็กรู้ว่าตนเองต้องได้รับความช่วยเหลือ หากใช้เวลาพักหรือเลิกเรียนเด็กจะรู้สึกว่ามันถูกทำโทษ ทรมาน ไม่ได้พัก หรือเล่นสนุกกับเพื่อน
- ไม่ควรใช้แบบเรียนที่เด็กเคยประสบความสำเร็จมาแล้ว ควรจะเป็นหนังสือที่มีภาพประกอบมากๆ และพยายามส่งเสริมให้เด็กเรียนตามลำพัง ไม่ควรเร่งรัดให้ทันเพื่อน ควรเปรียบเทียบเพื่อดูว่า ตนสามารถเรียนได้ดีขึ้นก้าวหน้าขึ้นโดยลำดับเพียงใด

2.4 สารความรู้เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ลักษณะการศึกษาวิจัยมีหลายรูปแบบ เช่น งานวิจัยเชิงสำรวจงานวิจัยเชิงทดลอง และงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในการที่จะเลือกใช้งานวิจัยในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เนื่องจากผู้วิจัยต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในงานนั้น คืองานการสอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยประสบอยู่ ซึ่งเทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่กล่าวถึง มีรายละเอียดดัง ต่อไปนี้ (ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2537)

2.4.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หมายถึง การวิจัยประเภทหนึ่งที่ใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติการ 4 ขั้น คือ การวางแผน การลงมือกระทำจริง การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ

การดำเนินต่อเนื่องไปจนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริงหรือพัฒนาสภาพการของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.2 จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

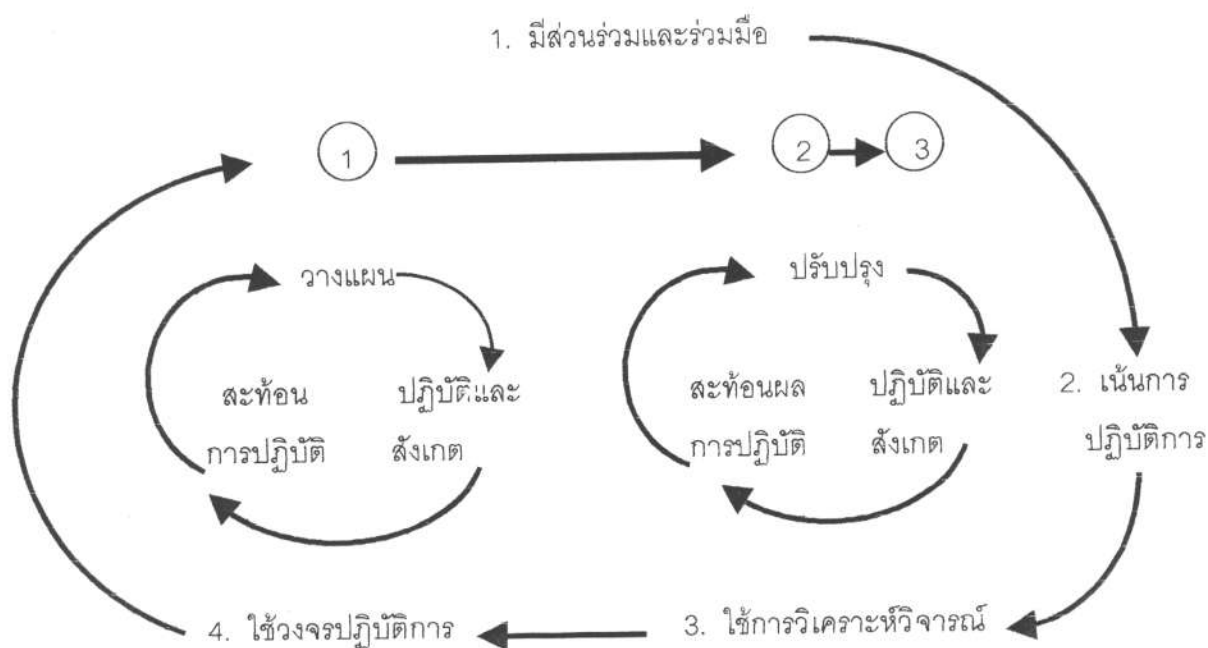
การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีความมุ่งหวังในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น โดยนำงานที่ปฏิบัติอยู่มาวิเคราะห์ทางสาระสำคัญของสาเหตุที่เป็นปัญหาอันเป็นเหตุในการปฏิบัติงานนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรและร่วมกันกับคณะทำงานในการวางแผนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ

2.4.3 กรอบแสดงลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

กรอบแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมี 4 ลักษณะ ดังนี้ (ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2537)

1. เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และมีการร่วมมือ (Participation and Collaboration) ใช้การทำงานเป็นกลุ่ม ผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีส่วนสำคัญและมีบทบาทเท่าเทียมกันทุกกระบวนการวิจัย ทั้งการเสนอความคิดเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติ ตลอดจนการวางนโยบายการวิจัย
2. เน้นการปฏิบัติการ (Action Orientation) การวิจัยชนิดนี้ใช้การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและศึกษาผลของการปฏิบัติเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนา
3. ใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Function) การวิเคราะห์การปฏิบัติการอย่างลึกซึ้งสมเหตุสมผลเพื่อการปรับแผนการปฏิบัติการ
4. ใช้วงจรการปฏิบัติการ (The Action Research Spiral) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observing) และการสะท้อนการปฏิบัติการ (Reflecting) ตลอดจนการปรับปรุงแผน (Re-Planning) เพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไปจนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่เป็นที่พึงพอใจ และได้ข้อเสนอเชิงทฤษฎีเพื่อเผยแพร่ต่อไป

สำหรับกรอบแนวคิดแสดงลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปให้เห็นได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแสดงลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (The main features of action research adapted from Kemmis and McTaggart, 1992 และ Zuber-Skerritt) 1991, อ้างถึงใน ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2537)

2.4.4 กระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีข้อตกลงเบื้องต้น (Basic Assumption) ว่าเป็นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์สืบค้นปัญหา และวิธีแก้ปัญหที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน ดังนั้นจะต้องมีการจัดระบบการสืบค้นหาความรู้ที่มีเหตุผล การวิจัยจึงเน้นกระบวนการคิดและลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ที่ได้จากการคิดและการกระทำซึ่งเป็นลักษณะของการใช้ลำดับขั้นตอนของจิตวิทยาการเรียนรู้มากกว่าการใช้ลำดับความคิดเห็นเชิงจิตวิทยาการเรียนรู้ เพื่อบอกความเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน กระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. การจำแนกหรือพิจารณาปัญหาที่ประสงค์จะศึกษา ผู้วิจัยและกลุ่มที่ทำการศึกษาต้องศึกษารายละเอียดของปัญหาที่จะศึกษาอย่างชัดเจน ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ซึ่งจะทำการศึกษาเชิงปฏิบัติการจะต้องมีทฤษฎีรองรับในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น การวิเคราะห์สภาพปัญหา (Thematic Concern) ควรพิจารณาให้ครอบคลุมประกอบต่อไปนี้ คือ ปัญหาเกี่ยวกับตัวครู นักเรียน เนื้อหาวิชาและสภาพแวดล้อม

2. เลือกปัญหาสำคัญที่เป็นสาระควรแก่การศึกษาค้นคว้า เลือกโดยอาศัยทฤษฎีมาร่วมพิจารณาลักษณะของปัญหาแล้วสร้างวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนอาจจะต้องตั้ง

สมมติฐาน (Hypothesis) ของการวิจัยในรูปแบบของข้อความต้องการที่จะประเมินที่แสดงความสัมพันธ์ของปัญหากับหลักการหรือกับทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น

3. เลือกเครื่องมือดำเนินการวิจัยที่จะช่วยให้ได้คำตอบของปัญหาตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เครื่องมือที่ใช้มี 2 ลักษณะ คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติหรือฝึกหัดตามวิธีการ เช่น อุปกรณ์การเรียนการสอน แบบฝึก เป็นต้น และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติ เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น

5. บันทึกเหตุการณ์อย่างละเอียดในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ทั้งส่วนที่เป็นความก้าวหน้าและเป็นอุปสรรคตามวงจรการปฏิบัติคือ ในขั้นตอนของการวางแผนงาน การปฏิบัติการ การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติการ เก็บสะสมข้อมูลบันทึกไว้เพื่อใช้ในการปรับปรุงวงจรปฏิบัติการต่อไปและเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์หาคำตอบของสมมติฐาน

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ของข้อมูลที่รวบรวมไว้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การตรวจสอบรายละเอียดของข้อมูลเพื่อให้แน่ใจในความถูกต้อง แสดงรายละเอียดอธิบายสถานการณ์ จัดหมวดหมู่และแยกประเภทของกลุ่มข้อมูลตามหัวข้อที่เหมาะสม เปรียบเทียบข้อแตกต่างและคล้ายคลึงกันของข้อมูล

6. ตรวจสอบข้อมูลที่กลุ่มผู้วิจัยได้พิจารณาไว้แล้วอีกครั้งหนึ่งเพื่อสรุปหาคำตอบที่เป็นเหตุและวิธีแก้ปัญหานั้นตามวัตถุประสงค์กำหนดไว้ และจะก่อประโยชน์สูงสุด โดยสรุปประมวลเป็นหลักการ (Principle) รูปแบบ (Model) ของการปฏิบัติหรือข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Proposition) หรือทฤษฎี (Theory) ทั้งนี้ต้องอาศัยหลักตรรกวิทยาโดยวิธีอุปไมย (Inductive) และความรู้เชิงทฤษฎีของผู้วิจัย

2.4.5 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

Kemmis and McTaggart (1992, อ้างถึงใน ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2537) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการในแนวทางการนำไปใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนจริงในโรงเรียน ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan) เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหาที่ลำคัณร่วมกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และ/หรือผู้บริหาร เพื่อให้ได้ปัญหาที่ลำคัณที่ต้องการให้มีการแก้ไข ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้นเกี่ยวกับลักษณะของปัญหาเป็นปัญหาเกี่ยวข้องกับใคร แนวทางแก้ไขอย่างไร และจะต้องปฏิบัติอย่างไร

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Act) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นการวางแผนงานมาดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ วิจัย ญาณอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงานประกอบ

กันไปด้วยเพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงแผนการสอน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรจะต้องมีความยืดหยุ่น ปรับ
ได้

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) เป็นการสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วย
ความรอบคอบ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นที่คาดหวังโดยอาศัยเครื่องมือการเก็บข้อมูลเข้าช่วย อาทิ

1) การจดบันทึก (Anecdotal Records) ครูหรือผู้วิจัยใช้การบันทึกบรรยายสภาพการณ์
เชิงรูปธรรมที่เด็กคนหนึ่งๆ (หรือกลุ่ม) ได้พบระยะเวลาอย่างต่อเนื่องกันเพื่อให้เป็นภาพรวมของ
สภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยนั้น

2) การใช้บันทึกภาคสนาม (Field Note) เป็นการจดบันทึกเหมือนกับการใช้ระเบียบ
สะสม แต่การใช้บันทึกภาคสนามจะจดตามสภาพที่เห็นโดยไม่ใช้ข้อคิดเห็นส่วนตัว หรือการ
แปลความ การบันทึกโดยวิธีนี้ ครู/ ผู้วิจัยจะเห็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามสภาพการณ์ที่เป็นจริง

3) การบันทึก/ บรรยายพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Ecological Behavioral
Description) เป็นการจดบันทึกที่พยายามให้ความเข้าใจลำดับขั้นของพฤติกรรมในชั้นเรียนที่
กำลังเป็นไปอยู่ และมีสิ่งใดเกิดขึ้นบ้าง เช่น ขณะที่บรรยายภาคในชั้นเรียนกำลังตั้งเครียด มีนักเรียน
2-3 คนส่งเสียงหัวเราะออกมา

4) การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่ เช่น
คู่มือครู สมุดเตรียมสอน สมุดจดงาน และสมุดทำแบบฝึกหัดของนักเรียน บันทึกผลการเรียน
รายงานประจำปีของโรงเรียน เอกสารแสดงกฎ/ระเบียบ หรือนโยบายของโรงเรียน เป็นต้น

5) การจดบันทึกอนุทินหรือจดหมายเหตุรายวัน (Diaries) เป็นการบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล
(ไม่จำเป็นต้องเป็นความลับส่วนตัว) ระบุถึงหัวข้อหรือเรื่องราวที่ตนเองสนใจอันเกี่ยวกับสภาพการ
เรียนการสอน นักเรียนควรได้รับการสนับสนุนให้แสดงความรู้สึก หรือข้อคิดเห็นในแง่มุมมองของตน
โดยการเขียนลงอนุทิน

6) การจดบันทึกลงกระดาษแข็งเป็นรายเรื่อง (Item Sampling Cards) เป็นการบันทึก
เหมือนอนุทิน แต่เน้นเฉพาะเรื่องในช่วงเวลาหนึ่ง ครู หรือนักเรียนควรจดบันทึกเป็นรายวัน วันละ
หนึ่งเรื่องลงในกระดาษแข็งแต่ละใบแยกกัน

7) การใช้เอกสารจากแฟ้มรายงาน (Portfolio) เช่น รายงานการประชุมของโรงเรียนของ
หมวดวิชา ข่าวของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่กำลังดำเนินการวิจัยอยู่ บทความ หรือการ
วิเคราะห์ปัญหาทางการศึกษาของหนังสือพิมพ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน

8) การใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้แบบสอบถามศึกษาข้อมูลเชิงความคิดเห็น
แบบปลายเปิด หรือใช้แบบปลายปิดมีตัวเลือกให้ตอบ จะให้ได้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดครบถ้วน

เพียงพอ ผู้วิจัยต้องกำหนดหัวข้อของเรื่องที่จะถามให้รัดกุมและครอบคลุม

9) การสัมภาษณ์ (Interviews) เทคนิคการสัมภาษณ์ทำให้ได้คำถามได้ยืดหยุ่นกว่าการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ดำเนินการได้ 3 ลักษณะ คือ แบบไม่ได้วางแผน (Unplanned) คือการสนทนาแบบไม่เปิดทางการระหว่างครูกับครู หรือครูกับนักเรียนแบบวางแผน แต่ไม่มีโครงสร้าง (Planned but Unstructured) เปิดโอกาสให้ผู้สนทนาเลือกหัวข้อที่สนใจจะพูด ผู้สัมภาษณ์จะใช้คำถามอื่นๆ ประกอบ เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนเข้าประเด็น และแบบสุดท้าย คือ แบบมีโครงสร้าง (Structured) คือการสัมภาษณ์ที่เป็นไปตามชุดของคำถามที่ได้เตรียมการไว้แล้ว

10) การใช้สังคมมิติ (Sociometric Methods) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงสังคมในกลุ่มนักเรียน โดยใช้คำถามว่า เขาชอบที่จะทำงานหรือไม่ทำงานกับใคร เขาชอบที่จะสังสรรค์หรือไม่ สังสรรค์กับใคร แล้วนำชื่อที่ถูกระบุไว้มายิงหาความสัมพันธ์ว่าใครเป็นที่นิยมของกลุ่มหรือใครถูกกลุ่มเพิกเฉย

11) การใช้แบบตรวจสอบปฏิสัมพันธ์ และแบบสำรวจรายการ (Interaction Schedules and Checklists) เพื่อความสะดวกและเชื่อถือได้ในการสังเกตพฤติกรรมระหว่างครูและนักเรียน ผู้วิจัยอาจสร้างบรรยายภาพแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแล้วใช้ประกอบการสังเกตโดยการตรวจสอบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นไปตามรายการที่มีอยู่ เช่น การใช้คำถามของครู โอกาสในการตอบคำถามของนักเรียน

12) การใช้เครื่องบันทึกเสียง (Tape Recording) เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ละเอียดลึกซึ้งในการเรียนการสอนเป็นกลุ่มเล็ก หรือในการสนทนาตัวต่อตัว

13) การใช้วิดีโอ (Video - Recording) บันทึกภาพและเสียงลงเครื่องวีดิทัศน์เพื่อให้เห็นกิจกรรมทั้งชั้น หรือเลือกบันทึกรายการประเด็นที่สนใจจะมีประโยชน์มาก ในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ภายหลัง

14) การใช้แบบทดสอบ (Test) ใช้แบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วัดจุดเด่น จุดด้อยในเนื้อหาวิชาของผู้เรียน เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลทางด้านความสามารถทางสมองของผู้เรียน

ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนการปฏิบัติ (Reflect) ขั้นสุดท้ายของวงจรการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ การประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการ ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัยร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนและของระบบการศึกษาที่ประกอบกันอยู่ โดยผ่านการถก อภิปรายปัญหา การประเมินโดยกลุ่มจะทำให้ได้แนวทางของการพัฒนาขั้นตอน

การดำเนินกิจกรรมและเป็นพื้นฐานข้อมูลนำไปสู่การปรับปรุงและการวางแผนการปฏิบัติต่อไป

2.4.6 สรุปหลักสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

หลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ต้องตระหนักอยู่เสมอคือ กลุ่มของบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญต่อกระบวนการดำเนินการวิจัย นั่นคือ การวิจัยชนิดนี้ไม่ควรจะทำตามลำพังและควรใช้วงจรของกระบวนการวิจัยซึ่งประกอบด้วยการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตและการสะท้อนการปฏิบัติเพื่อนำมาปรับปรุงแผนงาน แล้วดำเนินกิจกรรมที่ปรับปรุงใหม่ วงจรของ 4 ขั้นตอนดังกล่าว จะมีลักษณะการดำเนินการเป็นบันไดเวียน (Spiral) การทำซ้ำวงจรจนกว่าจะได้ผลปฏิบัติตามจุดมุ่งหมาย การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการอาจเริ่มต้นโดยครู / นักวิจัย/ หรือนักการศึกษาแล้วปฏิบัติการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางพัฒนาขึ้น โดยรับฟังความคิดเห็นข้อติเตียนของผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ คือ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหาร หรือสังคมภายนอก บันทึกผลการปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทุกๆ ขั้นตอน ที่สำคัญนั้นคือ

(ก) บันทึกผลของการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมและการฝึกปฏิบัติ

(ข) บันทึกผลของการเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาและการสื่อสารในห้องเรียนและกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการแก้ไข

(ค) บันทึกผลของการเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพทางสังคมและการจัดระบบองค์กรที่ลดอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติ

(ง) บันทึกผลของการพัฒนาการที่เป็นข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัย

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การแจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญในเชิงอธิบายความ ซึ่งจะนำมาสู่การสรุปเป็นผลงานวิจัยและแสดงให้เห็นแนวทางหรือรูปแบบการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษานั้น

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537) ได้กล่าวสรุปหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลง (Changing) การศึกษานั้นและเรียนรู้ลำดับขั้นของการเปลี่ยนแปลงนั้น

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการทำงานของกลุ่ม (Participatory) และใช้การปรึกษาหารือร่วมมือทำงาน (Collaboration) เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการฝึกปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มกำหนด

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการใช้การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยประเมินตรวจสอบในทุกๆ ขั้นตอนเพื่อปรับปรุงการฝึกหรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างมีระบบ (Systematic Learning Process) โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องนำความคิดเห็นเชิงนามธรรมมาสร้างเป็นข้อสมมติฐานทดลองฝึกปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการทดสอบ (Test) ว่าข้อสมมติฐานของแนวคิดนั้นผิดหรือถูก

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเริ่มต้นจากจุดเล็กๆ (Start Small) อาจจะเริ่มต้นจากบุคคล (ครู/นักวิจัย) เพียงคนเดียวที่พยายามดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงบางสิ่งบางอย่างทางการศึกษาให้ดีขึ้น โดยขณะที่ปฏิบัติต้องปรึกษา/ รับฟังข้อคิดเห็นและอาศัยการร่วมปฏิบัติจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการสร้างความรู้ใหม่ ที่ให้แนวทางการปฏิบัติเชิงรูปธรรมจากการบันทึก (Records) พัฒนาการของกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เห็นกระบวนการเข้าสู่ปัญหา การแก้ปัญหา การปรับปรุง และได้ผลสรุปที่สมเหตุสมผล ในขณะเดียวกันสามารถนำปรากฏการณ์ที่ศึกษามาประมวลเป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Proposition) ได้

แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ เมื่อนำมาใช้วิจัยเพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียน โดยครูเป็นผู้เรียนรู้และวิเคราะห์วิจารณ์ จากผลที่ได้จากการปฏิบัติ จะทำให้ได้รูปแบบการแก้ไขปัญหาคือ พัฒนาการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของชั้นเรียน และระบบของโรงเรียนของตนได้อย่างแท้จริง

2.5 รูปแบบการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบธรรมเนียมการสอนอ่าน

3.5.1 หลักการและเป้าหมาย

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 6 – 7 ปี อยู่ในระดับขั้นการพัฒนาทางสติปัญญาในขั้นก่อนการปฏิบัติการ (Pre – Operational Stage) และต่อเนื่องถึงขั้นปฏิบัติการรูปธรรม (Concret Operational Stage) จากการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ หลักการและแนวคิดของกลุ่มปัญญานิยม (Cognitive Theory) ตามแนวคิดของ Piaget , Bruner ผลจากการวิเคราะห์หลักและวิธีการสอนตามธรรมเนียมการสอนอ่านของศาสตราจารย์บันลือ พุกกะวัน นำมาพัฒนาเป็นรูปแบบกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มุ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะทางภาษาตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอ่านได้ในวิชาภาษาไทย ไปใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์อื่นๆ ได้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นลำดับขั้นต่อเนื่องตามแนวการพัฒนากิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจของนักเรียน

5.5.2 จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทักษะทางภาษาตามจุดประสงค์การเรียนรู้
3. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนนำผลการเรียนรู้วิชาภาษาไทยไปใช้ในการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์อื่นๆ

2.5.3 ลำดับขั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบธรรมนูญการสอนอ่าน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบธรรมนูญการสอนอ่าน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการสอนธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 1 (การสอนอ่านให้รู้เรื่อง) และธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 2 (การใช้ประโยชน์จากการอ่าน) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้จัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 เรื่อง คือ

1.1 การสอนคำใหม่ในบทเรียน สอนโดยใช้เกมต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน นำเสนอเนื้อหาโดยให้นักเรียนฝึกสังเกตคำใหม่ในบทเรียน เทียบคำใหม่กับคำที่พบในแผนภูมิการอ่านแล้ว ฝึกอ่าน เขียน บอกความหมายและฝึกแต่งประโยคจากคำใหม่ในบทเรียน มีกิจกรรมเกมให้นักเรียนเล่นเกมแข่งขันเป็นกลุ่มเพื่อสรุปความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน และตรวจสอบความรู้ผู้เรียนเป็นรายบุคคลด้วยการทำแบบฝึกหัด

1.2 การสอนอ่านแผนภูมิการอ่าน โดยให้นักเรียนดูภาพ เดาเรื่อง และสนทนาเกี่ยวกับภาพในบทเรียน ฝึกให้นักเรียนอ่านเรื่องตามครูที่ละประโยค แล้วฝึกอ่านเป็นกลุ่มและรายบุคคล ตรวจสอบผลการอ่านด้วยการตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน ฝึกเล่าเรื่องย้อนกลับ ใช้กิจกรรมการสนทนาถามตอบเกี่ยวกับสาระและแนวคิดที่ได้รับจากเรื่องที่อ่าน ตรวจสอบผลการอ่านเป็นรายบุคคลด้วยแบบฝึกทักษะ

1.3 การฝึกทักษะทางภาษาจากแผนภูมิการอ่าน โดยการให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติประกอบเรื่องที่อ่าน ฝึกพูดตามตัวละครจากเรื่องที่อ่าน จากนั้นให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น และประเมินตัวละครในเรื่องที่อ่าน

2. ขั้นตอนการสอนตามธรรมนูญการสอนอ่าน ขั้นที่ 3.1 การขยายประสบการณ์ทางการอ่าน (การเพิ่มคำศัพท์) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น 2 เรื่อง คือ

2.1 การสอนพยัญชนะในบทเรียน ใช้กิจกรรมหลากหลายเพื่อสร้างความสนใจของนักเรียน เช่น กิจกรรมเพลง เกม การสนทนาถามตอบประกอบบัตรภาพและบัตรคำเกี่ยวกับพยัญชนะในบทเรียน ฝึกสังเกตคำที่มีพยัญชนะต้นตัวเดียวกัน ฝึกอ่านเขียนพยัญชนะ ยกตัวอย่าง

คำที่มีพยัญชนะต้นตัวเดียวกัน ใช้กิจกรรมเกมการแข่งขันเป็นกลุ่มในการฝึกจำแนกคำตามเสียง พยัญชนะต้นที่ครูบอก แล้วตรวจสอบการเรียนเป็นรายบุคคลด้วยแบบฝึกทักษะ

2.2 การสอนสระในบทเรียน นำเสนอเนื้อหาโดยใช้เพลง เกม เพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียน จากนั้นฝึกให้นักเรียนสังเกตคำจากบัตรคำที่มีสระตัวเดียวกัน เรียนรู้เกี่ยวกับสระในบทเรียน ฝึกอ่านสะกดคำและแจกลูก อ่านเป็นคำ ยกตัวอย่างคำที่มีสระในบทเรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เช่น กิจกรรมค้นหาคำจากหนังสือพิมพ์ วารสาร วาดภาพแสดงความหมายของคำและประโยค ทำสมุดอ่านคำ สมุดประสมคำ

3. ขั้นตอนการสอนตามธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 3.2 การขยายประสบการณ์ทางภาษา (การสร้างแผนภูมิประสบการณ์) โดยใช้คำในบทแจกลูกหรือคำในบทอ่านที่ควรได้รับการขยายความมาสร้างเป็นเรื่องราวให้สัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูเสนอสถานการณ์ที่หลากหลายสร้างความสนใจของนักเรียน ฝึกให้นักเรียนพูดเล่าประสบการณ์ของตนจากสถานการณ์ที่กำหนด ครูนำคำที่เด็กพูดหรือเล่าเรื่องมาเขียนเป็นประโยคบนกระดานดำ จากนั้นครูและนักเรียนช่วยกันลำดับข้อความเหล่านั้นให้เป็นเรื่องราว และเขียนเป็นแผนภูมิประสบการณ์ สนทนาถามตอบประกอบเรื่องจากแผนภูมิประสบการณ์ ฝึกอ่าน และเขียนคำจากแผนภูมิประสบการณ์

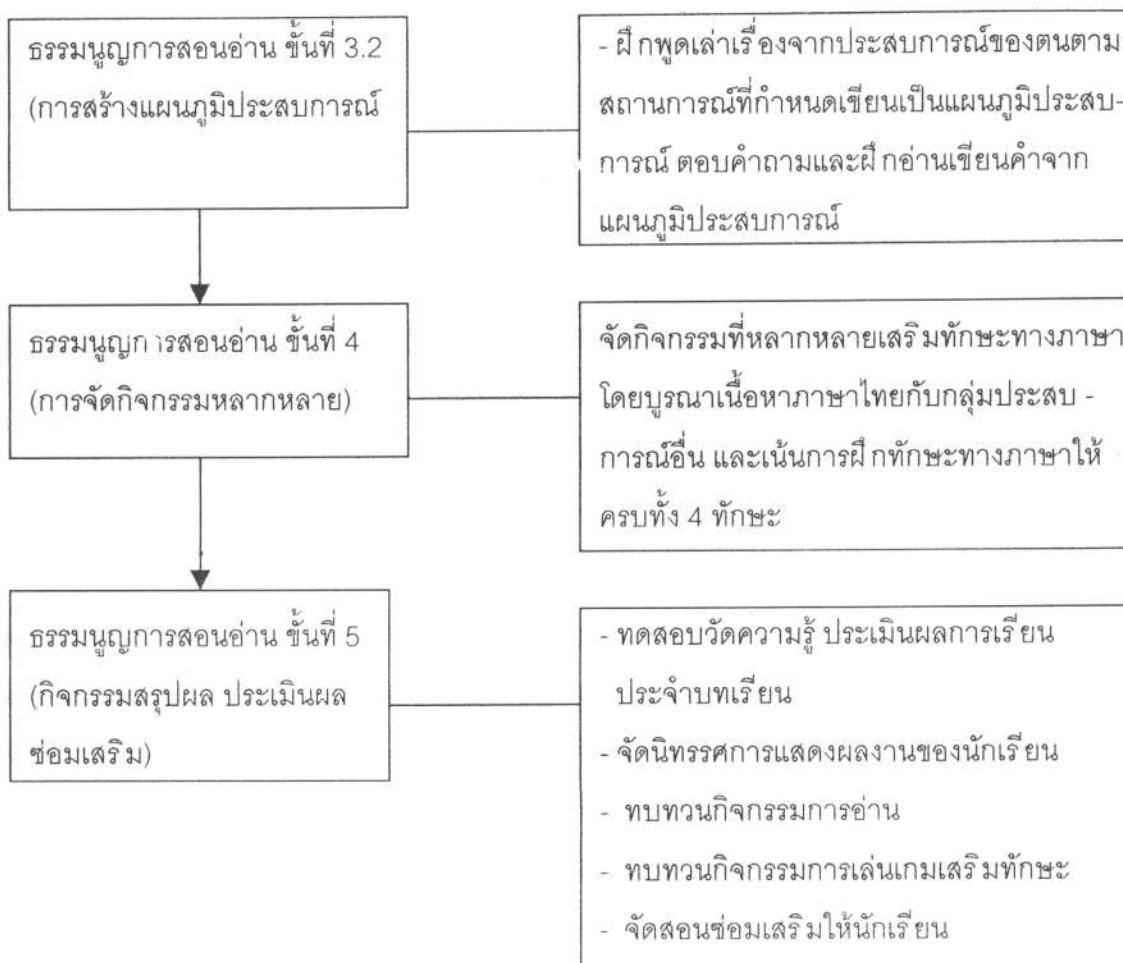
4. ขั้นตอนการสอนตามธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 4 การจัดกิจกรรมหลากหลายเสริมบทเรียนและกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ เป็นการนำผลการเรียนรู้ในวิชาภาษาไทยไปใช้ประโยชน์หรือเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์อื่นๆ เช่น กิจกรรมขับร้อง พลศึกษา ศิลปศึกษา งานประดิษฐ์ คณิตศาสตร์ เกมเล่นทางภาษา ฯลฯ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความรู้และทักษะทางภาษา ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยความสนุกสนาน สนองความต้องการทางด้านอารมณ์และสังคมในหมู่นักเรียน

5. ขั้นตอนการสอนตามธรรมนูญการสอนอ่านขั้นที่ 5 กิจกรรมประเมินผลการเรียน ทบทวน และซ่อมเสริม มุ่งให้นักเรียนเห็นผลการเรียน และแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนของตนเอง โดยทดสอบวัดความรู้และประเมินผลการเรียนประจำบทเรียน จัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนที่ปฏิบัติในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดวงจรปฏิบัติการ จัดทบทวน กิจกรรมการเรียนการสอนทั้งกิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการแสดงออกต่างๆ ที่ได้เรียนมาแล้ว นอกจากนี้ยังได้สอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องทางการเรียนทั้งในและนอกชั่วโมงเรียน

ลำดับขั้นตอนการพัฒนา กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

5.5.3 บรรยากาสที่ส่งเสริมการพัฒนานักเรียนการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบ ธรรมนุญการสอนอ่าน

1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรดำเนินไปตามขั้นตอนการสอนจากสิ่งที่ย้ายไปสู่
สิ่งที่ยาก จากรูปธรรมไปนามธรรม และปรับให้ยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ ความพร้อม ความสนใจ
และความถนัดของผู้เรียน

2) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้แสดงความคิดเห็น อภิปราย และให้
นักเรียนได้แสดงออกให้มากที่สุด

3) จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละ
ขั้นตอน

4) จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เช่น การอ่านนิทานเสริมบทเรียน การอ่านแผนภูมิ ประสพการณ์ แผนภูมิเนื้อหา อ่านสะกดคำและแจกลูกเป็นกลุ่ม ฝึกอ่านสมุดผสมคำและของเล่นคำที่บ้าน เป็นต้น

2.5.4 บทบาทของครูและนักเรียน

1) บทบาทและพฤติกรรมของครู

- ครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางและคอยอำนวยความสะดวก เช่น เตรียมสื่อการเรียน การสอนให้นักเรียน ให้คำแนะนำ และปรึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
- สนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน กระตุ้นให้นักเรียนเป็นผู้กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด และกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูก
- ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนฝึกทักษะทางภาษาเป็นกลุ่มและรายบุคคลอย่างทั่วถึง
- จัดกิจกรรมที่หลากหลายเสริมบทเรียนให้นักเรียนได้รับความรู้ในเนื้อหาภาษาไทย และกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ
- สอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนให้ประสบความสำเร็จในการเรียนตามความสามารถของนักเรียนแต่ละคน
- ตรวจสอบและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียนเป็นรายบุคคล

2) บทบาทและพฤติกรรมของนักเรียน

- เรียนรู้ ทำความเข้าใจ เนื้อหา และทำกิจกรรมที่กำหนดอย่างตั้งใจ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบทเรียน
- นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเน้นให้นักเรียนเก่งช่วยอธิบายให้นักเรียนอ่อนเข้าใจเนื้อหา และกิจกรรม
- นักเรียนทำแบบฝึกหัดด้วยความตั้งใจและทำอย่างเต็มความสามารถ
- ตรวจสอบและประเมินผลการเรียนของตนเองอยู่เสมอ และมุ่งมั่นตั้งใจปรับปรุงและพัฒนาผลการเรียนของตนให้ดียิ่งขึ้น

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามธรรมเนียมแห่งการสอนอ่านของศาสตราจารย์ บัณฑิต พุทธิชนะวันนั้น พบว่ามีผู้ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบการสอนนี้คือ ธงชัย

คำพิมพ์ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาประวัติ ผลงาน และการทดลองสอนภาษาไทยตาม แนวการสอนสำเร็จรูปของ ศาสตราจารย์บันลือ พฤกษะวัน โดยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อที่จะศึกษาประวัติ ผลงาน และการทดลองสอนภาษาไทยตามแนวการสอนสำเร็จรูปของ ศาสตราจารย์บันลือ พฤกษะวัน เพื่อให้เข้าใจชีวิตในด้านกำเนิด การศึกษา การงาน และการ พัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา การวิเคราะห์ผลงาน พร้อมทั้งการ ทดลองสอนภาษาไทยตามแนวการสอนสำเร็จรูปคู่มือครูสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของ ศาสตราจารย์บันลือ พฤกษะวัน ในการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การศึกษา ประวัติและผลงาน 2) การวิเคราะห์ผลงานทางวิชาการ 3) การทดลองสอนภาษาไทยตามแนว การสอนสำเร็จรูปคู่มือครูสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผลในการวิจัยสรุปเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษาประวัติและผลงานของศาสตราจารย์บันลือ พฤกษะวัน สรุปได้ว่า ใน ด้านการดำเนินชีวิต ศาสตราจารย์บันลือ พฤกษะวัน ประสบความสำเร็จหลายด้าน อาทิเช่น ด้าน การศึกษา หน้าที่การงาน ชีวิตครอบครัว ตลอดจนผลงานทางวิชาการ ซึ่งมีทั้งงานวิจัย หนังสือ หรือวรรณกรรมเด็ก และคู่มือครู

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ผลงานด้านวิชาการ ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ด้านเนื้อหาสาระให้ ประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยเนื้อหาสาระที่ วางไว้ตามลำดับจากง่ายไปยาก ใช้สำนวนภาษาที่มีความหมายเหมาะกับเด็กวัยประถมศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล เกมการแข่งขันทักษะทางภาษา และเพลง ครอบคลุมแนวคิด จุดประสงค์การเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 ด้านประเพณี อนุญาตให้การเสริมสร้างความรู้ ความคิด ใฝ่ความสนใจใคร่เรียนรู้ในตัวผู้เรียน ด้านทัศนคติ และ มโนธรรม จริยธรรมอันพึงประสงค์ การจัดพิมพ์รูปเล่มและคุณภาพการพิมพ์ เหมาะกับระดับชั้น และวัยประถมศึกษา ตัวอักษรและภาพประกอบสื่อความหมายได้ถูกต้องชัดเจน อภิธานศัพท์ และส่วนโยงไม่ปรากฏ

ส่วนที่ 3 การทดลองสอนภาษาไทยตามแนวการสอนสำเร็จรูปของศาสตราจารย์บันลือ พฤกษะวัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอน ตามแนวการสอนสำเร็จรูปของศาสตราจารย์บันลือ พฤกษะวัน กับวิธีปกติ ในการดำเนินการวิจัย ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2532 ของโรงเรียน บ้านท่อม (ท่อมประชานุเคราะห์) ตำบลบ้านท่อม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 50 คน ได้มา จากการสุ่มห้องเรียนเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 25 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอน ตามแนวการสอนสำเร็จรูปคู่มือครูสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของศาสตราจารย์บันลือ พฤกษะวัน

ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนวิธีปกติ ใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 105 คาบ คาบละ 20 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองได้แก่แผนการสอนกลุ่มทดลองกลุ่มควบคุมและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ANOVA ผลการทดลองพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนที่เรียนตามแนวการสอนสำเร็จรูป ของศาสตราจารย์บ้านลือ พฤกษ์วัน แตกต่างจากการสอนวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฉัตรเจลา ตริแดงน้อย (2539) ได้ทำวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการสอนตามธรรมเนียมแห่งการสอนอ่านกับการสอนตามปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองมะเขือ อำเภอยะหา จังหวัดนครราชสีมา ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 จำนวน 51 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 26 คน กลุ่มควบคุม 25 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้การสอนตามธรรมเนียมการสอนอ่านมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประภาพร เพ็งสีแสง (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีรูปแบบทักษะสัมพันธ์และการบูรณาการเนื้อหาวิชา วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ พัฒนาหน่วยการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีรูปแบบทักษะสัมพันธ์และการบูรณาการเนื้อหาวิชา และเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนที่เรียนหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นักเรียนที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2539 โรงเรียนโลกเดิน วิทยาคม สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำนวน 17 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยและจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และผลจากการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ วิชาภาษาไทย ที่มีรูปแบบทักษะสัมพันธ์และการบูรณาการเนื้อหาวิชาส่งผลทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะทางภาษาตามจุดประสงค์การเรียนรู้ภาษาไทยและได้รับความรู้จากกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ที่นำมาบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้

ลักคณา เจริญกุล (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 : กรณีศึกษาในจังหวัดขอนแก่น โดยตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสร้างคู่มือครูเพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ นักเรียนร้อยละ 50 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ร้อยละ

80 ขึ้นไป นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมีทักษะกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และกระบวนการแสดงหาความรู้ กระบวนการทำงานกลุ่ม ทำให้เห็นว่าการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการปรับเปลี่ยนลำดับขั้นตอนการสอนรายบท การเลือกใช้รูปแบบการสอนต่างๆ การเลือกใช้เทคนิคประกอบการสอน การจัดทำแฟ้มสะสมงาน ช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เกี่ยวกับการใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วึ่งจำเป็นมากในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้รูปแบบธรรมชาติของการสอนอ่าน คือ แผนภูมิการอ่าน และแผนภูมิเนื้อหา ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทักษะทางการอ่านของนักเรียนมา ดังงานวิจัยของ Boyle (1986) ที่ได้ทดลองใช้แผนภูมิเนื้อหาในการสอนความเข้าใจในการอ่านและการเขียน โดยให้กลุ่มทดลองใช้แผนภูมิเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความจำในเรื่องไม่แตกต่างกัน แต่กลุ่มที่ใช้แผนภูมิเนื้อหาจะสามารถสรุปเรื่องหรือเขียนย่อความได้ดีกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้แผนภูมิเนื้อหา

Tschiya Marie hase (1989 อ้างถึงใน ประภาพร เพ็งสีแสง, 2540) ได้ทดลองเปรียบเทียบการสอนคำศัพท์โดยวิธีการแนะนำให้เห็นภาพและวิธีการให้นิยามเองสำหรับนักเรียนที่เข้ามาเรียนใหม่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนวิธีการแนะนำมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่านักเรียนที่สอนโดยวิธีการให้นิยามเอง และจากการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า การใช้บัตรคำแถบประโยค สามารถช่วยให้การสอนคำศัพท์ได้ดีขึ้น

ทับทิม พรหมวิหารสัจจา (2533) จุรีพร สันทา (2537) ใจทิพย์ อึ้งตระกูล (2537) ได้ดำเนินการวิจัยในลักษณะที่คล้ายกันโดยศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยระหว่างวิธีการสอนโดยใช้นิทานประกอบการ์ตูนกับการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนที่เรียนโดยใช้นิทานประกอบการ์ตูนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยภาพรวมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบธรรมชาติของการสอนอ่านพบว่า มีส่วนที่ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางด้านการอ่าน ซึ่งเป็นทักษะทางภาษาที่สำคัญ และเป็นพื้นฐานในเรียนรู้ในชั้นสูงต่อไป ดังเช่นงานวิจัยของ ธงชัย คำพิมพ์ (2532) จัตรเจลา ตริแดงน้อย (2539) ประภาพร เพ็งสีแสง (2540) ผลจากการใช้สื่อ และกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เช่น เพลง เกม นิทาน แผนภูมิการอ่าน การแสดงบทบาทสมมติ ประกอบการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจ และกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น ดังเช่นผลการวิจัยของ ทับทิม พรหมวิหารสัจจา (2533) ใจทิพย์ อึ้งตระกูล (2537) จุรีพร สันทา (2537) ลักคณา เจริญกุล (2540)

Boyle (1986) Tschita Marie hase (1989) และจากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำวิธีการสอนตามธรรมเนียมการสอนอ่านไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยพัฒนารูปแบบของกิจกรรมที่จัดให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ชุมชน และความสนใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นชั้นแรกที่เริ่มเรียนภาษาไทยในระบบโรงเรียน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้